

Димова Олена Валентинівна

Модернізація суспільно-політичних інститутів України шляхом вибору парадигми соціальної справедливості

УДК 321.01

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-2.4>

Димова Олена Валентинівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії
Одеського національного
морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

Стаття присвячена пошуку засобів ефективної модернізації політичної сфери українського суспільства за допомогою формування комплексного світогляду на розуміння категорії «соціальна справедливість». Саме двоконтурний підхід до визначення конструкту «соціальної справедливості», за яким необхідно враховувати раціонально-просвітницький та ірраціонально-символічний компоненти, стає найважливішим фундаментом та потужним двигуном оновлення нації, держави. Пошук таких цінностей для нашої ментальності – вкрай потрібна праця. Ця робота повинна враховувати глибинні масові настрої, світові пошуки нових орієнтирів розвитку людства. З іншого боку – така праця повинна бути проведеною науковим товариством верифікованим засобом, спроможним об'єднати як історично властиві патерни, так й гуманні вектори розвитку найближчого майбутнього. Для цього пропонується порівняльний аналіз європейсько-просвітницької позиції у визначенні категорії «соціальна справедливість» та іншої, ірраціонально-символічної сутті цієї категорії. Кожен з цих підходів має переваги й недоліки, які необхідно враховувати при формуванні загальнонаціонального конструкта соціальної справедливості сучасної України. Обидві тенденції потребують втілення у соціальну практику за допомогою певного інструментарію, який відрізняється один від одного та має історичні приклади, які ретроспективним методом проаналізовано з точки зору ефективності за-для модернізації суспільно-політичних інститутів України. Дослідження ґрунтується на використанні також системно-аналітичного підходу, історичного методу, методів компаративного і структурно-функціонального аналізу, діалектичного та соціологічного методів, що допомогли з'ясувати особливості масових настанов громадян та можливості втілення теорії в соціальну практику. Перераховано ті складові, що значно ускладнюють процес реформування соціальної системи: наслідки переходу до посткапіталістичної системи економічного господарювання, деформація традиційних та індустріальних соціальних інститутів, держава у стані війни. Запропонований комплексний підхід до формування української ідеології соціальної справедливості, до якого буде включено раціонально-просвітницькі структурні елементи та інструментарій, й ірраціонально-символічні патерни української національної свідомості як соціокультурного феномена, що потребує модернізації.

Ключові слова: соціальна справедливість, соціальна політика, соціальні інститути, політична еліта.

Вступ. Виклики сьогодення – це, насамперед, вибір суспільством ключових цінностей, які б були спроможні стати панівними для більшості цього товариства. Саме життєві сенси стають найважливішим фундаментом та потужним двигуном оновлення нації, держави. Пошук таких цінностей для нашої ментальності – вкрай потрібна праця, що повинна бути проведена не тільки під впливом глибинних масових настроїв та світових пошуків нових орієнтирів розвитку людства, але й раціонально визначеним, науковим товариством верифікованим засобом, спроможним об'єднати як історично властиві патерни, так й гуманні вектори розвитку найближчого майбутнього.

Мета та завдання. Виявити можливість поєднання раціонально-просвітницьких теорій справедливості зі ірраціонально-символічними поглядами, що можуть допомогти стати певним ядром за-для формування загальнонаціонального чіткого та зрозумілого вектору розвитку суспільства й держави.

Методи дослідження. Застосування компонентів загальнонаукової методології, зокрема – системно-аналітичного підходу, – дозволило відокремити

суттєво-якісні складові концепції справедливості та їх взаємодію як цілісний філософський конструкт. Аналіз ґрунтується на використанні як історичного методу, так й методів компаративного і структурно-функціонального аналізу, що надали можливості екстраполювати переваги й недоліки однобічних конструктів «соціальної справедливості» на діяльність сучасних соціальних інститутів нашого суспільства. Діалектичний метод надав можливість проаналізувати різноманітні підходи до втілення справедливості у соціальну практику, а соціологічний метод допоміг з'ясувати небезпеку руйнування налагоджених систем суспільно-економічного життя українських громадян.

Сучасна політико-правова думка активно використовує філософську доктрину соціальної справедливості як Дж.Ролзу [10], так й його послідовників та опонентів О.Хеффе [15], А.Сену [17], Д.Готієру [6], які загалом спираються на раціонально-просвітницьку парадигму людини та суспільства. Ця прогресивна для XVIII ст. світоглядна позиція почала коректуватися філософами та вченими XIX та XX ст., коли доповнилася феноменами

ирраціонального, несвідомого, образно-символічного (З. Фройд [14], К. Юнг [16], А. Уайтхед [18], М. Еліаде [13], представники соціологічного інтеракціонізму [9, с. 17-18] та ін.). Більш того, пошуки їх, як мислителів індустріальної епохи, були спрямовані на використання у соціальній практиці.

«Жоден соціум не може існувати без символізму», – стверджував американський філософ Н. Уайтхед [18, с. 1], вслід за яким треба знайти та застосувати ці культурно-історичні наративи в сучасній соціальній практиці українського життя. Конструкт цілісної Картини Світу українського суспільства безпосередньо зв'язаний зі двома світовими тенденціями у соціальній інженерії: з одного боку, соціальна справедливість проникнута ідеологічними доктринами розвитку держави, тобто включає в своє коло проблеми функціонування та розвитку економіки, культури, виховання на раціонально-просвітницьких засадах; з іншого боку, ірраціонально-символічна природа образного світогляду людини – не менш впливова в останнє сторіччя за-для грамотного формування та управління соціальними рухами, соціальними мріями та ідеалами.

Таким чином, ХХ та ХХІ ст. характеризуються двома мейнстримами у пошуках суспільно-політичних засад соціальної справедливості, які умовно можна визначити як раціонально-егоцентричний та ірраціонально-символічний. Першу тенденцію сформулював Дж.Ролз, який звів до раціональних засад не тільки концепцію етики як парадигму правильності (right). До раціонального сприйняття він звів також й інший погляд на етику – етика як благо. Визначаючи згоду зі утилітаристами, Ролз благо сприймає у якості оптимального як задоволення раціонального бажання [10, с. 37].

Послідовник Давид Готієр, який у 1985 р. став відомим завдяки праці «Мораль за узгодженням» [цит. за 6], також демонструє пошуки будівництва теорії соціальної справедливості на засадах цілком раціональних. Він стверджує, що Homo oeconomicus вже давно став базою суспільно-політичної практики, тому бажання особистості у будь-якому суспільстві – це вимірювання раціональності втілення бажання. Засади раціонального вибору – ані зацікавленість, ані розсудливість – особистісна перевага. Користь для нього виступає як міра обґрунтованої та виваженої суб'єктивної переваги. Також перевага у Готієра перекреснена зі поняттям цінності, яка є певна стійка перевага, що склалася за допомогою критеріїв послідовності та когерентності. Життя людини та суспільства – це вибір стратегічний, який й визначає сенс та зміст цього життя, тому зацікавленість вченого визначається дослідженням теорії ігор, а саме, особливий різновид гри – угода. А соціальна справедливість виступає, з одного боку, як певний різновид раціональності, який потребується при згоді та дотри-

манні умов згоди, з іншого боку, є засадою за-для визначення певних умов укладання цієї згоди. Його теорія раціональної угоди має фундамент з двох категорій – рівновага та оптимальність. Угода буде рівноважною, якщо є результатом стратегії суб'єктів, яка спрямована на взаємну максимізацію своїх цінностей. Оптимальність – ситуація, за якою вже неможливо покращити переваги хоча б одного зі учасників таким чином, щоб не погіршити при цьому становище іншого чи інших [цит. за 6].

Друга тенденція пошуків цілісної світоглядної картини світу з наявністю категорії «соціальна справедливість» – ірраціонально-символічна – стає актуальною практикою соціальної інженерії саме у ХХ ст. З одного боку, виявлення шару «несвідомого» З.Фройдом [14], що значно впливає на вибори і сенси життя, жах людини перед самим собою зі своєю спрощеною раціональністю та власною жадібністю, які спроможні стали використати хімічну зброю масового знищення (символічний образ цього жаху був талановито втілений малярами-експресіоністами). Ці науково-філософські пошуки допомагають пам'ятати, що людська істота більш складна, ніж це уявлялося просвітницьким філософам, й не може існувати людство ані без проявів альтруїзму, ані без духу жертвності, які знецінюють власне життя та бажання. Любов матері, яка життя дітей ставить значно вище за своє, жертвність деяких племен, котрі закони гостинності сприймають як закони «прямої дії», за якими потреби гостя у їжі та відпочинку є пріоритетними, навіть якщо ситуація шкідлива для самих хазяїв, – все це прояви біологічно-генетичних та ментальних характеристик, що є невід'ємна складова людського буття. Саме цей багатоскладовий й непередбачуваний для раціо бік людського сенсу стає предметом подальших досліджень ХХ ст., відповідаючи як невичерпної людської потребі у пізнанні, так й завданням соціальної інженерії у пошуках управління масами.

Враховуючи ці складові людської сутті, засновник аналітичної психології К. Юнг, та його учні-послідовники [2], почали шукати засоби усвідомлення ірраціонально-символічної природи людини. Таким чином наукове суспільство ХХ ст. отримало умовне «нове» знання про наявність підсвідомої природи, яку можна виявити та використовувати за допомогою лише різноманітних форм мистецтва, а не науки, про що відомо було ще стародавнім грекам. Таким чином, стає перша проблема науки початку ХХ ст. – її обмеженість раціонально-просвітницькою методологією, яку глибинна психологія спробувала доповнити мистецькими засобами (наприклад, розробка асоціативного тесту [1, с. 14]). Але цей складний шлях в науці має достатньо обмежений вплив: з'єднання фактологічно вивірених методів зі методами мистецтва, можуть впливати лише на конкретну особистість.

Це для соціальної інженерії вкрай неефективно: їй потрібен інструментарій, що дозволить впливати на соціальні спільноти. Пошуками такого інструментарію й займалися вчені та політична еліта ХХ ст., вдалими та не дуже прикладами чого проілюструю нижче. Друга проблема соціальної інженерії за-для управління масами – це потреба в конкретних універсалиях (відкриття К.Юнгом так званих «архетипів» [16, с. 47] стало для науковців першим важливим кроком у цей бік), що будуть однаково впливати на масові спільноти, найкращий варіант – на людство загалом.

Таким чином, сучасні наукові парадигми соціальної справедливості можна умовно визначити двома наступними домінантами. Перша домінантна тенденція – заснована на філософії Просвітництва – пропонує за-для її втілення налагоджені індустріальним суспільством соціальні інститути. Другий вектор втілення ідеї соціальної справедливості також використовує соціальні інститути, але значні зусилля сконцентровані навколо можливості впливати на ірраціонально-символічну складову людини. Цей шлях – нова форма з'єднання суто науково-раціонального інструментарію зі засобами, що межують зі елітарним мистецтвом управління суспільством стародавніх епох. Але мистецький засіб спирався, перш за все, на ірраціональну складову людської віри, яка була значно деформована саме епохою Просвітництва. Тому цей шлях отримує короткотривалі перемоги, які через деякий час залишають після себе попіл розчарування й чергове бажання знов звести людину до раціонально-описової складової її суті, яка цілком передбачувана та стереотипна. Ілюстрацією цих слів є спроби націонал-соціалістів створити «нову людину», сформувати «нове покоління» у період «кольорових революцій» [5, с.58-63], навчити однаково реагувати та поводитися всі прошарки населення під час лак-дауну. Ці приклади демонструють використання соціальною інженерією саме методів мистецтва у якості домінуючих: образи, символи, музика, короткі відеоролики, які впливають на емоційну складову психіки, влучні лозунги відповідного сенсу й т. ін.

Чому ці приклади стають свідомим провалом таких експериментів соціальних інженерів? Тому що втілення знань, отриманих за допомогою глибинної та інших напрямків психології ХХ ст., фізіології, нейрофізіології, не може бути примітивно перенесено у соціальну практику. Виявлення загальнолюдських архетипів «Матері» чи «Мудреця» не призведе до однакової реакції християнина та мусульманина – все одно будуть особливості у стереотипній реакції, вибору різних форм поведінки у суспільстві. Більш того, використання архетипів за-для управління суспільством неможливо без пов'язування їх зі дійсно бажаним, очікуваним уявленням справедливого співіснування.

Тому й націонал-соціалізм як соціальний експеримент ХХ ст. проіснував недовго. Його досягнення у сфері формування нової «Картини Світу» не мали довгострокового ефекту за-для будівництва арійської Німеччини з опорою на суспільну згоду та прийняття такої держави не під впливом тотального жаху. Як тільки гітлерівські війська програли війну – німецьке населення швидко повернулося до творів Шиллера й Гете, до ідей свободи («усвідомлена потреба людини» за Кантом [4, с. 34]) й солідарності. Ретельне дослідження інших прикладів таких невдалих соціальних експериментів – мета наступної статті, тому зупинятися на наступних перерахованих подіях в цій статті не будемо.

Вважаю за необхідне навести приклад вдалого застосування ірраціонально-символічних патернів у якості домінуючих в суспільно-політичній практиці втілення масового уявлення соціальної справедливості. Мова йде про набуття незалежності Індії від Великобританії у 1947 році завдяки діяльності Магатмі Ґанді та його прихильників. Його «сатьяграха» в Південній Африці [3] та філософія ненасильства в Індії створили нову суспільно-політичну парадигму, яка надала можливості виникнути сучасної форми боротьби за незалежність ані зброєю, ані військом, ані громадянської війною. Тільки Слово, нова ідеологія, власний стиль життя як взірць того, що він пропонує для майбутньої Індії [12, с. 170]. Чи є сьогодні політичні лідери, які декларують необхідність своїм громадянам обмежувати власні потреби, жити за законами «зеленої економіки» та водночас будують власне життя відповідно цих гасл? Відомі протилежні приклади – Кліматичний саміт, на який пролетіли представники світової «еліти» на 400 літаках, які отруїли атмосферу значно більше ніж пересічний громадянин розвинутої держави на протязі року. «...11 компаній, обраних «головними партнерами» кліматичного саміту COP26, у 2020 році спричинили більше забруднення парниковими газами у світі, ніж було вироблено у всій Великобританії» [7] Чи може людство вважати за легітимний закон прийняття рішень цим самітом, якщо його представники не мають авторитету та не викликають поваги?

Магатмі Ґанді, навпаки, створює систему індійського уявлення про соціальну справедливість шляхом відмови від «раціональної користі» та «раціональної оптимальності», яка для європейця є засадами життя. Вибір погіршення власного життя та життя індуців (відмова від більш якісного британського товару, стимулювання та популяризація доіндустріального способу буття та ін.) здається тактичною помилкою у боротьбі за незалежність. Але стає вірним стратегічним рішенням, яке консолідує навколо себе ядро індіїстської свідомості та отримує перемогу в протистоянні зі британцями [12, с. 170]. Його унікальний шлях – поєднання ірраціонального сенсу національного

буття («світ достатньо великий, щоб задовольнити потреби будь-якої людини, але занадто малий, щоб задовольнити людську жадібність», «найкращий спосіб знайти себе — це розчинитися в служінні іншим», «єдиний спосіб жити — це давати жити іншим» [3]), що не може бути обмеженим європейською протестантською етикою зі використанням цілком європейських інструментів панування – норм та правил соціальних інститутів.

Але той чи інший попит будівництва моделі соціальної справедливості, що базується чи то на європейській раціональності епохи Просвітництва, чи то на індуїстській світоглядній парадоксальності, – потребує втілення цієї моделі. Мова йде про інституційну оформленість, налагоджені соціальні норми, форми поведінки, механізми впровадження. Таким чином, кожне суспільство має свої соціальні системи та інститути, які повинні втілювати одночасно два критерії: справедливість та ефективність [10, с. 105]. До таких систем відносимо, перш за все, економічний інститут, інститут права, національний інститут (в сучасних умовах цей інститут буде визначатися як соціокультурне середовище) та держава. Для суспільно-політичної практики ці системи стають головними, хоча й інститут сім'ї, й інститут релігії теж вагомі при впровадженні критеріїв соціальної справедливості. Вдалий попит отримання незалежності Індії за допомогою економічної системи (відмова від більш якісного британського товару на користь свого, вітчизняного; ліквідація британської монополії на сіль), міжнародного права (вдалий тиск на світове співтовариство, яке повинно було ліквідувати світову колоніальну систему відповідно визначеним міжнародним нормам після II Світової [11]), формування партійної системи, за допомогою якої до влади приходять патріотичні сили [12, с. 170], може бути використаний й Україною. Це можливо якщо знайдемо баланс між раціонально функціонуючими соціальними інститутами та мистецтвом використати суттєві ознаки глибинно-національного уявлення про соціальну справедливість, як це вдалося зробити Магатмі Ганді. Безумовно, пряма калька неможлива, об'єктивні обставини – значно інші. Транснаціональні корпорації, виникнення яких є наслідком світової економічної системи епохи індустріалізації, зараз стають одним з головних чинників опору державної патерналістської політики у сфері економіки. Саме така політика спроможна стримувати безмежні потреби «людини споживання». Вона й може стати стратегічно вірним кроком у стабільне майбутнє країни, тому що вибір розвитку суттєвих властивостей людини, а не його занурення у «віртуальну» реальність, може надати глибинний зміст буття не тільки окремої людини, а всьому суспільству. Наступна проблема нашого часу – зміни у таких

консервативних системах як сім'я та релігія (ці зміни відповідають політиці толерантності, але зовсім не відповідають етнонаціональним стереотипам). Також значна деформація системи державного устрою, яка, нажаль, вплинула на край низьку ланку легітимації чиновників з боку суспільства [8]. Стає вочевидь, що є пряма кореляція між громадянами, економічний стан яких погіршився (майже 53% опитаних), та тими мешканцями, котрі вважають політиків «не здатними знайти ефективні рішення для подолання економічних проблем» (52,9%) [8].

Але найважча ситуація склалася 24 лютого 2022 року, коли Росія вторглася на територію України й ми опинилися у стані війни. Саме за цих обставин суспільство спирається на консервативні й перевірені часом соціальні інститути, які підтримують психологічну рівновагу та суспільно-економічну стабільність, а такими, нажаль, залишилися тільки сімейно-шлюбні інститути. Частково цю функцію виконує релігійний, економічний та державний інститути. Значною мірою – інститут міжнародного права, а саме, – формальні та неформальні прояви солідарності з боку європейського співтовариства. Але я зараз можу визначити тільки певні нариси та емоційні настрої відносно України в стані війни, які не є науково обґрунтованими та об'єктивно безоцінними, тому вивчення проявів цих соціальних систем в умовах війни – завдання для майбутнього дослідження.

Висновки. Успіх реформування українського суспільства кожного з головних соціальних інститутів не може бути гарантований без нового погляду на формування такого конструкту як «соціальна справедливість». Такий погляд повинен включати до себе раціонально-просвітницький підхід у формуванні сучасного уявлення про соціальну справедливість та впровадження за допомогою соціальних систем та інститутів. Водночас необхідно доповни цей конструкт ірраціонально-символічною, навіть парадоксальною складовою, що є невід'ємною частиною суті людського буття, національної української свідомості. Саме ця складова є шляхом до нової ери постіндустріального світу, за умовами якого повинна виникнути не просто нові економічні та суспільно-політичні відносини, а нова філософія більшої поваги до буття іншої людини ніж зосередженість на власних інтересах та вигоді. Ця природньо притаманна у період материнства філософія жіноцтва, повинна бути бездоганно вплетена у якості складової функціонування соціальної системи таким чином, щоб не призвести до виникнення покоління розбещених споживачів, а створити умови виховання молодого покоління у розумінні вищих національних цінностей розвитку суспільства та збереження пам'яті здобутих пращурами національно-культурних духовних скарбниць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асоціативний експеримент: Короткий психологічний словник / За ред. проф. В. І. Войтка. Київ: «Вища школа», 1978. 325 с.
2. Відомі учні К. Юнга: Марія-Луїза фон Франц, Еріх Нойманн. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB_%D0%93%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%AE%D0%B%D0%B3 (дата звернення 1.07.2022)
3. Ганді М. Сатьяграха у Південній Африці: монографія / переклад з англійської Артем Чапай. URL: <https://texty.org.ua/archive-books/44354/makhatma-handi-satjagraha-u-pivdennij-afrytsi-44354/> (дата звернення 1.07.2022)
4. Кант І. Критика чистого розуму монографія / Переклад з німецької Ігоря Бурковського. Київ: Юніверс, 2000. 504 с.
5. Кара-Мурза С.Г. Революції на експорт: монографія. Москва: Алгоритм, Эксмо, 2006. 528 с.
6. Кашников Б. Н. «Мораль по соглашению» Давида Готіера как теория российского либерализма. *Философия. Основные понятия философии. Вопросы философии* URL: <https://progs-shool.ru/voprosy-filosofii/694-moral-po-soglasheniyu-davida-gotiera-kak-teoriya.html> (дата звернення 1.07.2022)
7. Загоруйчик А. Кліматичний саміт COP26: екологічні амбіції та головні висновки першого тижня. *Економічна правда. 2021. від 8 листоп.* URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/8/679502/> (дата звернення 1.07.2022)
8. Оцінка громадянами матеріального становища та питань, пов'язаних з економічною ситуацією (січень 2022р.): Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-materialnogo-standovishcha-ta-pytan-poviazanykh-z-ekonomichnoiu-sytuatsiieiu-cichen-2022r> (дата звернення 1.07.2022)
9. Піча В.М. Соціологія: загальний курс: навч. посіб. Київ: Наук.думка, 2000. 184 с.
10. Ролз Дж. Теорія справедливості: монографія / переклад з англійської кол.авт під ред. В.В.Целищева. Новосибірск: Изд-во НГУ, 1995. 514 с.
11. Статут ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 1.07.2022)
12. Щербенко Е. Ганді Махатма. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С.170
13. Элиаде М. Мифы, сновидения, мистерии монографія / переклад з англійської П. А. Степанянц. Киев: Рефл-бук, Валкер, 1996. 228 с.
14. Freud S. S. *Jenseits des Lustprinzips*. Vena: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1920. 346 p.
15. Höffe Otfried *Gerechtigkeit Eine philosophische Einführung* Verlag C. H. Beck München 2006. 188 p.
16. Jung C. G. *Erinnerungen, Träume, Gedanken*. Aufgezeichnet und herausgegeben von Aniela Jaffé. Rascher, Zürich/Stuttgart 1962, posthume Autobiografie (Neuausgabe: Patmos, Düsseldorf, 2009). 563 p.
17. Sen A. *The Idea of Justice*. Penguin Books Ltd, 2010. 496p.
18. Whitehead A.M. *Symbolism. Its Meaning and Effect*, Forham University Press, Ney York, 1927/1985. 88 p.

REFERENCES:

1. Voitka V. I. (ed.) (1978) *Asotsiatyvnyi eksperyment: Korotkyi psykholohichnyi slovnyk* [The Short psychological dictionary] Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukrainian)
2. Vidomi uchni K. Yunha: Mariia-Luiza fon Frants, Erikh Noimann URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB_%D0%93%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%AE%D0%BD%D0%B3
3. Gandi M. (1928) *Satiahrakha u Pivdennii Afrytsi* [Satyagraha in South Africa] Retrieved from: <https://texty.org.ua/archive-books/44354/makhatma-handi-satjagraha-u-pivdennij-afrytsi-44354/>
4. Kant I. (2000) *Krytyka chystoho rozumu* [Critique of pure reason]. Kyiv: Yunivers (in Ukrainian)
5. Kara-Murza S.H. (2006) *Revolutsyy na eksport*. [Revolution for export]. Moskwa.: Alhorytm, Eksmo (in Russia)
6. Kashnykov B. N. (2012) «*Moral po sohlashenyiu*» *Davyda Hotyera kak teoriya rossyiskoho lyberalizma* [The Morality by Agreement by David Gauthier as a Theory of Russian Liberalism] Retrieved from: <https://progs-shool.ru/voprosy-filosofii/694-moral-po-soglasheniyu-davida-gotiera-kak-teoriya.html>
7. Zaghorujchuk A. (2021) *Klimatychnyi samit COP26: ekolohichni ambitsii ta holovni vysnovky pershoho tyzhnia* [The Climate summit COP26: environmental ambitions and main conclusions of the first week] *Ekonomichna pravda. 2021. vid 8 lystop.* Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/8/679502/>
8. Ukrainian Center for Economic and Political Research Razumkov's (2022) *Otsinka hromadianamy materialnoho stanovishcha ta pytan, poviazanykh z ekonomichnoiu sytuatsiieiu (sichen 2022r.)* [The Citizens' assessment of the material situation and issues related to the economic situation (January 2022)] Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-materialnogo-standovishcha-ta-pytan-poviazanykh-z-ekonomichnoiu-sytuatsiieiu-cichen-2022r>
9. Picha V.M. (2000). *Sotsiolohiia: zahalnyi kurs. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchychkh zakladiv osvity Ukrainy*. [Sociology: general course. Study guide for students of higher education institutions of Ukraine] Kyiv: Nauk. Dumka (in Ukrainian)
10. Rolz Dzhon (1995) *Teoriya spravedlivosti* [A theory of justice]. Novosibirsk: NGU. (in Russia)
11. Statut OON (1945) [The Charter of the United Nations] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
12. Shcherbenko E. (2011) *Gandi Makhatma* [Gandhi Mahatma]. *Politychna entsyklopediia* [Political encyclopedia]. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, p. 170
13. Elyade M. (1996). *Myfy, snovydenyia, mystery*. [Myths, dreams, mysteries] Kyiv: Refl-buk, Valker (in Ukrainian)
14. Freud S. S. (1920) *Jenseits des Lustprinzips*. Vena: Internationaler Psychoanalytischer Verlag.
15. Höffe Otfried *Gerechtigkeit Eine philosophische Einführung* Verlag C. H. Beck München 2006. 188 p.
16. Jung C. G. (2009) *Erinnerungen, Träume, Gedanken*. Aufgezeichnet und herausgegeben von Aniela Jaffé. Rascher, Zürich/Stuttgart 1962, posthume Autobiografie (Neuausgabe: Patmos, Düsseldorf).
17. Sen A. (2010) *The Idea of Justice*. Penguin Books Ltd.
18. Whitehead A.M. (1927/1985) *Symbolism. Its Meaning and Effect*, Forham University Press, Ney York.

Modernization of social and political institutions of Ukraine by choosing a paradigm of social justice

Dymova Olena Valentyniwna

Ph.D. of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophy
Odesa National Marine University
Mechnikov str., 34, Odessa, Ukraine

The article is devoted to the search for means of effective modernization of the political sphere of Ukrainian society through the formation of a comprehensive outlook on the understanding of the category «social justice». It is the two-pronged approach to defining the construct of «social justice»: it is necessary to take into account the rational-educational and irrational-symbolic components. That becomes the most important foundation and a powerful engine for the renewal of the nation, the state. Searching for such values for our mentality it is an extremely necessary work.

That work must be carried out not only under the influence of deep mass attitudes and the world's search for new guidelines for the development of humanity, but also by a rationally determined means verified by the scientific community, capable of uniting both historically inherent patterns and humane vectors of development in the near future

Purpose: to reveal the possibility of combining rational-enlightenment theories of the justice with irrational-symbolic views. It can be a certain core for the formation of the nationwide vector of development for society and the state.

The system-analytical approach made possible to separate the essential-qualitative components of the concepts of the justice and their interaction. The analysis is based on the use of the historical method, the methods of comparative and structural-functional analysis. It is possible to extrapolate the advantages and disadvantages of one-sided constructs of "social justice" to the activities of modern social institutions of our society. The dialectical method provided an opportunity to analyze various approaches to the implementation of the justice in social practice, the sociological method helped to clarify the danger of destroying established systems of the social and economic life of Ukrainian citizens.

The article devoted the necessary to supplement construct of "social justice" to an irrational-emotional, even paradoxical component, which is an integral part of the essence of the human existence, national Ukrainian consciousness. This component helps to make the new philosophy of greater respect for the existence of another person rather than focusing on one's own interests and profit.

Key words: Social justice, social politics, social institution, political elite.